

FOLKPARTIETS PROGRAM

Antaget vid landsmötet
i Göteborg 1962

LIBERALISMEN

FOLKPARTIET hävdar de liberala grundsatserna om frihet, rättvisa och humanitet. Respekt för människovärdet och för den enskilde individens rätt skall prägla statens förhållande till medborgarna. Det politiska arbetet skall främja trygghet, utbildning och välstånd för den enskilde samt utveckla och förbättra samhällets kulturella, ekonomiska och sociala funktioner.

Liberalism betyder strävan för människornas frihet och för ett rikare personligt liv; som ger tillvaron en djupare mening: Samhällsordningen skall därför så formas, att den tjänar utbildandet i frihet under ansvar av etiska normer, som blir vägledande för ett samvetsbestämt personligt handlande och som samtidigt bildar kärnan

i den enskildes rättsmedvetande. Motsatsen är en samhällsordning, som undergräver dessa moraliska krafter och i växande utsträckning leder till att, personligt ansvar och självdisciplin ersättes av kommandodisciplin, fruktan för straff och ytterst av våld, och terror från de styrandes sida.

Kravet på rättvisa är en omistlig del av liberalismens väsen. Kvardröjande klassgränser måste försvinna. Kvinnans likaberättigande i samhälls- och förvärvsliv skall förverkligas. Kampen måste fullföljas mot fattigdomen, för skyddet mot andra sociala olyckor, för goda levnadsvillkor och för en tillvaro utan ekonomiska bekymmer på ålderns dar. Samhället måste även beakta att andligt eller fysiskt vanlottade har rätt till ett människovärdigt liv.

Arbetsvilja, företagsamhet och initiativ, förvärv av kunskaper och utbildning, sparande för att förverkliga individuellt ägande är dynamiska framstegskrafter, vilka liberalismen vill främja och utveckla.

Under de senaste tvåhundra åren har de liberala Idéerna på ett avgörande sätt påverkat samhällsutvecklingen. En kulturell och ekonomisk expansion har skett, som saknar motstycke i världshistorien. I samhällen, som tidigare präglades av politiskt och andligt förtryck och ekonomisk stagnation, frigjorde de liberala Idéerna framstegskrafter av oerhörd styrka. Under liberal ledning fördes demokratin till seger i många stater. I dessa länder kunde livsåskådningar och samhällsuppfattningar brytas mot varandra i öppen debatt. Vägar öppnades för alltfler till kunskaper och kultur. Fri företagsamhet, forskning och uppfinningsrikedom, förbättrad utbildning och yrkesskicklighet stegrade produktionen i en takt, som tidigare var okänd. Trots en våldsam folkökning avtog fattigdomen snabbt. Denna frigörelse av mänsklig skaparkraft och framåtanda på alla områden har nu fört västerlandets demokratiska samhällen in i ett skede, då personlig frihet, social trygghet och ekonomiskt välstånd kan tillkomma alla.

De grundläggande förutsättningarna finnes för att dessa framsteg skall fullföljas. Den tekniska utvecklingen fortsätter i oförminskad takt. Denna kan ytterligare stegras genom vidgad forskning. Ett fredligt utnyttjande av atomkärnornas energimängder och av de vetenskapliga landvinningar, som fört människan ut i rymden, kan ställa ännu oanade resurser till mänsklighetens tjänst.

En snabbare ökning av produktionen kräver större kapitalbildning. Det samhälle som skapar de bästa förutsättningarna för enskilt ägande åt alla får i längden den högsta kapitalbildningen och de snabbaste framstegen. Enskilt ägande bidrar även till ökat personligt oberoende. Produktionen skall rätta sig efter medborgarnas värderingar som de framträder på marknaden i ett samhälle med valfrihet. Människorna skall inte i sin konsumtion behöva anpassa sig efter en av staten dirigerad produktion. Liberalismen vänder sig mot en koncentration av makten, statlig eller enskild, över kapitaltillgångarna och deras användning. På socialistisk eller konservativ idégrund byggd politik innebär ett hot mot framstegens dynamik.

Visserligen har socialismens strävanden till omfattande förstatligande och dess fiendtlighet mot enskild företagsamhet mattats. Men dess misstro mot marknadshushållning och sund konkurrens som grundprincip för det ekonomiska livet pressar den lätt in i framstegshämmande regleringar. Socialismens förkärlek för statligt sparande genom höga skatter och kvardröjande motvilja mot enskilt ägande kommer den att driva fram en socialisering av kapitalbildningen, som är farlig för friheten och skadlig för produktionen.

Motsättningen mellan å ena sidan socialistiska strävanden att behålla en nationellt avgränsad regleringspolitik och å den andra nödvändigheten av internationell liberalisering för att främja framsteg, avtecknar sig med all större skärpa. Konservatismens motstånd mot social trygghetspolitik har luckrats upp. Men alltjämt utgår konservativa betraktelsesätt gärna från en underskattning av möjligheterna för fortsatt och snabbare ekonomisk expansion. Konservatismen har än idag svårigheter att bryta med förlegade sociala

värderingar.

Liberalismen vill jämna vägen för människornas arbets- och skaparvilja, samtidigt som tryggheten utbygges. Liberalismen erkänner att den enskildes förhoppningar om skälig ersättning i förhållande till insatser och ansträngningar är berättigade från personlig synpunkt och värdefulla från samhällets. Liberalismen vill ge varje medborgare rätt att utveckla sina anlag och intressen i utbildning och yrkesval. Liberalismen utgår således ifrån, att inom ett samhälle, som präglas av dess principer, kommer den ekonomiska framstegstakten att räcka till för såväl större personligt välstånd för alla som vidgade samhällsliga insatser.

Våra egna öden är nära sammanvävda med det internationella skeendet. Gemenskapen och solidariteten kring frihet, ansvar, rättvisa och trygghet måste utsträckas till jordens alla folk. Världspolitikens redskap är emellertid fortfarande skrämmande illa lämpade för lösningen av det allt överskuggande problemet om fredlig samexistens och universellt samarbete. Om fred och framsteg eller kaos och förstörelse skall råda i framtidens värld beror inte endast på de demokratiska ländernas förmåga att sörja väl för sig själva och riva klassgränserna inom de egna folken. Det beror i än högre grad på vilka ansträngningar de gör för att utrota fattigdom och okunnighet i hela världen.

Den moderna tekniken ger möjligheter, som endast ofullständigt kan överblickas och som säkert ofta underskattas. Mänskligheten är närmare än någonsin tidigare att förverkliga sina bästa drömmar men också närmare att förinta sig själv.

De under frihet och demokrati levande folken har ett större ansvar än andra att leda utvecklingen bort från förintelse och till en framtid i fredens tecken. Den svenska liberalismen vill ställa sig och det svenska samhället i denna uppgifts tjänst, övertygad om att den väg dess positiva människosyn utstakar leder till framgång för demokratin i tävlan med andra samhällssystem och därmed till de bästa förutsättningarna för fred i världen. Den gör detta i förvissningen; att dess framtidstro står i förbund med de av osjälviskhet och medmänsklig hänsyn bestämda ideal som framgår ur kristendom, och humanism.

Fri och rättighetsförklaring

Medborgarnas fri- och rättigheter skyddas i grundlag:

Tanke- och trosfrihet, yttrande- och tryckfrihet, förenings- och församlingsfrihet. Näringsfrihet: Äganderätt. Rätt till arbete och utbildning.

Trygghet vid sjukdom, arbetslöshet och på ålderdomen.

Samhällsskick Allmän och lika rösträtt utövad i fria val. Proportionellt valsysteem.

Sänkt rösträtts- och myndighetsålder. Korporativt samhällsskick avvisas.

Det demokratiska styrelsesättet reformeras för att ge folkets vilja vidgade möjligheter att påverka samhällsutvecklingen.

- Folkviljan uttryckt i val skall omedelbart avgöra riksdagens sammansättning.
- Enkammarriksdag införes.
- Riksdagens ställning i förhållande till regeringen stärkes. Dess möjligheter till självständigt arbete förbättras genom att den ges en egen fristående tjänstemannakår.
- En minoritets rätt att vädja till folkviljan skyddas: Beslutande folkomröstning i särskilda frågor skall äga rum när i grundlag angivet antal av riksdagens ledamöter begär detta sedan riksdagen beslutat i sakfrågan.
- Parlamentarismen fastslås i grundlagen.
- Den kommunala självstyrelsen fördjupas.

Rättssamhället och dess grundvalar.

Sverige skall vara ett rättssamhälle, uppbyggt av fria, laglydiga medborgare. Rättsordningen skall förankras i folkets rättsmedvetande som framväxer ur moralbildningen i hem, skola och samhälle. De andliga och etiska värden som kristen kultur och humanistisk livssyn skapar skall bevaras och aktas som omistliga grundvalar för ett gott samhälle.

Lag får icke strida mot grundlag. Förordning får icke strida mot grundlag eller lag. Domstolsprövning härav skall kunna påkallas.

Lagar och förordningar skall vara klart utformade. De får icke stiftas med retroaktiv verkan. Likheten inför lagen får icke begränsas av ekonomiska svårigheter att anlita lagens stöd.

Domstolsväsendet skall ha en oberoende ställning. Domstolarnas arbetsförutsättningar förbättras så att rätt kan skipas utan tidsutdräkt.

Den enskilde medborgarens rättsliga trygghet till person och egendom skyddas. Den som anser sin rätt kränkt av myndigheters beslut skall kunna få sin sak prövad av domstol. En enda, från regeringsmakten

fristående högsta förvaltningsdomstol inrättas.

Polisväsendet i rättssamhällets tjänst ges tillräckliga resurser för att effektivt motverka brott, upprätthålla ordningen och vaka över medborgarnas säkerhet.

Vidsträckt politisk asylrätt. Betyggande rättsskydd vid behandlingen av flyktingar.

Staten och trossamfunden

Statens förhållande till trossamfunden skall präglas av följande huvudprinciper: Religionsfriheten är ett omistligt grundvärde.

Trossamfunden skall äga frihet att själva bestämma villkoren för medlemskap och att forma sitt inre liv.

Den enskildes rätt att själv avgöra medlemskap i trossamfund får icke genom tvingande lag omintetgöras.

Vårt lands historia och den rådande gemenskapen kring etiska värden som kristendomen främjat innebär förpliktelser för samhället mot trossamfunden och deras fostrande och ungdomsvårdande insatser.

Utredningsarbetet om statens förhållande till svenska kyrkan skall fullföljas med dessa riktlinjer i sikte.

Utrikespolitik, Internationell rättsordning, utvecklingsländer och försvar

Den svenska utrikespolitikens mål skall vara att trygga vårt folks frihet och fred. Med syfte att bevara neutralitet under krig skall Sverige stå obundet av militära allianser.

Medvetna om vårt folks bekännelse till demokratins frihetsideal och vårt lands djupa beroende av den demokratiska idéns framgång i världen skall vi:

- Med starkt växande insatser delta i kampen mot fattigdom och nöd, oavsett människornas ras, nationalitet eller religion;
- sträva efter avspänning samt allmän och kontrollerad nedrustning;
- på grundval av folkens självbestämmanderätt och medmänsklig solidaritet verka för fredlig lösning av internationella konflikter och därvid
- söka bereda väg för en universell rättsordning genom utvidgning av internationell lagstiftning och domstols- eller skiljedomsförfarande;
- slå vakt om FN:s grundprinciper och främja dess utveckling till ett effektivt redskap i fredens tjänst med verkliga maktbefogenheter;
- aktivt delta i de europeiska samarbetssträvandena för att därigenom bidra till fred, frihet och framsteg såväl i Europa som i andra världsdelar; samt
- målmedvetet arbeta på att befästa och fördjupa gemenskapen mellan de nordiska länderna och därvid söka federativa former för ett vidgat samarbete.

Så länge otrygghet råder måste Sverige som ett led i sin utrikespolitik hålla ett starkt och rationellt försvar.

Förstärkt civilförsvar samt ekonomisk och psykologisk försvarsberedskap.

Barn, ungdom och familj

Föräldrarnas rätt att i enlighet med egen livsåskådning och idealbildning bestämma om sina barns fostran erkännes. Familjepolitiken skall bidra till gynnsamma ekonomiska förutsättningar för hemlivet. Samhället skall medverka till att barnen växer upp i god miljö.

- Bebyggelseplaneringen inriktas på att skapa lämpliga bostadsområden med för barnen god omgivning och möjligheter till lek och idrott. Hopträngning av familjebostäder i stora komplex undviks.
- Förbättrad familjerådgivning.
- Daghem och förskolor utbygges. Förbättrat stöd till familjedaghem.
- Forskning för att underlätta hemarbetet.
- Vidgad objektiv konsumentupplysning.
- Värdet av husmödrarnas arbete erkännes och deras ställning inom socialförsäkringarna förbättras.
- Reformen inom beskattning och familjepolitik för att nå ekonomisk rättvisa för barnförsörjarna med hänsyn till det antal personer som har att leva på en inkomst.

Den gifta kvinnans fria val mellan hemarbete och yrkesarbete utom hemmet underlättas.

- Sambeskattnings negativa verkningar undanröjes.
- Vidgad rätt till avdrag för kostnader för inkomstens förvärvande.
- Ökade möjligheter till deltidsarbete främjas.
- Vidareutbildning och omskolning för kvinnor som vill återinträda i förvärvslivet.

Ungdomens harmoniska inväxande i samhällsgemenskapen befordras.

- Intim samverkan mellan hem, skola, ungdomsorganisationer samt sociala organ för att inrikta ungdomens aktivitet på värdefulla mål. Härigenom grundlägges goda vanor som förebygger alkoholmissbruk och

brottslighet.

- Effektivt stöd åt ungdomsorganisationernas kontaktskapande verksamhet och ledarutbildning.
- Idrottsrörelsernas ungdomsfostrande verksamhet främjas genom samhällets stöd.
- Fritidslokaler med möjligheter till meningsfylld verksamhet.
- Forskning rörande ungdomsproblemens orsaker främst inom psykologi, sociologi, pedagogik och medicin.

Skola och utbildning

Rätt till utbildning för var och en efter förmåga och fallenhet. Fritt val av utbildningsvägar. Härigenom tillvaratas den enskildes bäst förutsättningar både som personlighet och samhällsmedlem. Skolan skall främja en samvetsbestämd livshållning hos de unga samt fostra till demokrati och respekt för lag och ordning. Internationell inriktning av skolans kursplaner med större utrymme för andra länders kulturella och politiska förhållanden.

- Förskolor för att ge alla barn, vars föräldrar så önskar, en lämplig förberedelse för grundskolan.
- Åtgärder som gör det möjligt för varje barn att börja skolan vid den ålder som bäst gagnar personlighetsutveckling och studiegång.
- Den nioåriga grundskolan och dess fortsättning i yrkesskolor, fackskolor och gymnasier utbygges utan dröjsmål.
- Ingen klass bör ha mer än 25 elever.
- Femdagarsvecka i takt med förändringarna på arbetsmarknaden.

Teoretisk och praktisk utbildning jämställs. Yrkesutbildningen inom näringslivet och inom kommunala och enskilda skolor utbygges och anpassas till det växande behovet av yrkeskunnighet samt till elevernas förbättrade grundutbildning.

Yrkesvägledning i stället för utbildningsspärrar. Tillträde till högre studier på klart redovisade och för alla lika grunder.

Ekonomiska och geografiska hinder för utbildning undanröjes.

- Vidgade skolsociala åtgärder inom grundskolan. Erforderlig stipendiering och rätt till studiebidrag inom yrkesskolor, fackskolor, gymnasier och korrespondensundervisning.
- Kraftigt utbyggd stipendiering oberoende av föräldrarnas ekonomi för alla som fyller kvalifikationskraven för högre studier. Studielån på gynnsamma villkor. Avdragsrätt vid beskattning för amortering av studieskulder och för periodiska understöd till studerande.

Goda arbetsvillkor för folkhögskolor. Generös inställning till fria skolor från stat och kommun. På alla stadier inom skolan främjas intresset för konst, litteratur och musik för att lägga en god grund för god stil och smak. Vidareutbildning för vuxna på gynnsamma villkor. Folkbildningsarbetet främjas och dess fria ställning bevaras. ökade resurser bör ges bildningsarbetet bland vuxna för att möta de snabba förändringarna i samhällsliv och på arbetsmarknad.

Vetenskap och kultur

Fri och självständig vetenskap och forskning är oundgängliga för den andliga kulturens och det materiella välståndets utveckling.

- Kraftfulla åtgärder för utbyggnad och upprustning av universitet, högskolor och forskningsinstitutioner.
- Forskarbegåvningarna tillvaratages. Utökad antal lärostolar och forskartjänster.
- De vetenskapliga specialbiblioteken och arkiven beredes bättre arbetsvillkor.
- Forskning om massmedia.

Växande välstånd vidgar utrymmet för kultur och konst. Rikare personliga känsloupplevelser och kulturell fördjupning stärker förståelsen för andlig kvalitet och motverkar ensidigt nyttotänkande. Kraven på samhälleliga åtgärder bygger på denna insikt.

- Musik- och teaterliv, film och bildande konst främjas genom starkare ekonomiskt stöd.
- Vidgad stipendiering till utövare av litterär och andra slag av konstnärlig verksamhet.
- Den konstnärliga utsmyckningen av offentliga byggnader och platser stimuleras.
- Bibliotekens resurser förstärkes så att böckerna kan nå ut till alla.
- De estetiska utbildningsvägarna breddas. Radio och TV

Teknikens utveckling och de vidgade möjligheterna att använda etermedia har förstärkt de principiella och praktiska invändningarna mot ett radio- och TV-monopol.

Att Sveriges radio uppdrages att bidra till ökad programkonkurrens i eteren genom att införa från varandra fristående programledningar. För dessa skall gälla ej blott objektivitetskrav på programmets

sammansättning och utformning utan även hänsyn till minoriteternas rätt. Med ändring snarast möjligt av gällande ordning ges åt religiösa och ideella folkrörelser rätt att anordna fria radioprogram med iakttagande av politisk objektivitet:

Sedan erfarenheter vunnits tages nya steg mot ökad frihet i etern under i lag bestämda former. Samhällets inställning skall uppbäras av tryckfrihetsförordningens anda under hänsynstagande till etermedias särskilda förutsättningar.

Vid den framtida utformningen av svensk radio och TV bör olika former för finansieringen av nya radio- och TV-program upptagas till särskild utredning med beaktande av det allmänna intresset av naturliga konkurrensförhållanden och vikten av vidast möjliga information och debatt.

Dynamiskt näringsliv och fri handel Människornas uppfinningsrikedom, fria initiativ och framåtsträvan är dynamiska drivkrafter för teknisk och ekonomisk utveckling. Dessa krafter skall främjas så att framstegstakten inom näringslivet höjes och underlag skapas för:

- Väststånd för den enskilde inom alla folkgrupper.
- Sociala och kulturella reformer och vidgade insatser av stat och kommun till gemensamt gagn.

Fri företagsamhet och konkurrens på likvärdiga betingelser.

Fritt konsumtionsval med marknadsprisbildning. Konsumentskyddande marknadslagstiftning med övervakning av prisbildningen inom områden där sund konkurrens ej råder. Monopol och kartellkontroll för att förhindra missbruk.

Effektivitetsfrämjande forskning stimuleras. Utvidgad arbetsvetenskaplig forskning för att höja den enskildes trivsel och aktivitet i arbetslivet.

Fri handel utan tullar och andra hinder mellan länderna eftersträvas inom alla näringsgrenar där en internationell marknadsprisbildning fungerar. Stöd åt utrikeshandeln genom förstärkning av Sveriges diplomatiska representation. Bättre samordning mellan dess verksamhet och näringslivets handelsintressen.

Ekonomisk politik och skattepolitik

Den ekonomiska politiken ställes målmedvetet i framåtskridandets tjänst.

Förbättrad kapitalförsörjning möjliggör högre framstegstakt inom näringsliv och bostadsproduktion samt snabbare utbyggnad av enskilda och offentliga investeringar.

- Enskilt sparande beredes gynnsammare förutsättningar. Skattelättnader för begränsade belopp som bindes i långsiktigt sparande.
- Amorteringssparande, försäkringssparande och bostadssparande stimuleras.
- Företagsbeskattningen reformeras för att gynna snabbare modernisering av anläggningar, utrustning och produktionsmetoder.
- Företagssparandet främjas. Skatteregler som förbättrar förutsättningarna för en av företag och anställda på frivillig grund ordnad gemensam kapitalbildning för att underlätta produktivitetshöjande investeringar.
- Sparformer inrättas som ger spararna skydd mot försämring av penningvärdet.
- Statlig överbeskattning som ett led i socialisering av kapitalbildningen avvisas.

Frigörelse av kapitalmarknaden inom landet och över gränserna för att stimulera nyskapande insatser inom näringslivet och ny företagsamhet. Den frivilliga strukturanpassningen inom näringslivet underlättas.

Kreditförsörjningen ordnas med beaktande av de anpassningsproblem som en svensk anslutning till en europeisk stormarknad kan framkalla. Förmedlingen av kapital och kredit till den mindre företagsamheten främjas. Pensionssparandet användes i stegrad grad för näringslivets förkovran.

Koncentration av makten, statlig eller enskild, över landets kapitaltillgångar och deras användning motverkas.

Arbetsvilja, ekonomisk ansvarskänsla och önskan att förverkliga individuellt ägandeskap är uttryck för den enskildes framåtsträvan. Dessa värdefulla krafter får ej skadas.

Den snabbare ekonomiska utveckling som genom en liberal politik uppnås ökar skatteunderlagets tillväxttakt. Härigenom skapas resurser för fortsatt reformarbete samtidigt som förutsättningar beredes för en sänkning av skattenivån. Stor vikt fästes vid skattereformer som främjar arbetsvilja och sparande, varvid en ändamålsenlig avvägning mellan direkt och indirekt beskattning eftersträvas och de ekonomiskt sämst ställdas situation särskilt uppmärksammas. Skattebördan lättas för barnförsörjare och andra folkgrupper för vilka den är särskilt betungande. Inkomstbeskattningen göres proportionell för ett successivt utvidgat inkomstskikt. Ett system utformas som hindrar att inflation skärper progressiviteten. Skattepolitiken föres under beaktande av internationella konkurrensförhållanden.

Konjunkturpolitik

Konjunkturpolitiken skall främja full sysselsättning och försvara penningvärdet. Vidgad internationell samverkan för dessa syften.

Stark valutareserv och sunda statsfinanser som skydd mot utifrån kommande arbetslöshetskriser eller inflation. Smidig anpassning efter konjunkturläget växlingar av:

offentliga investeringar, penning- och finanspolitik, arbetsmarknadspolitik.

Företagens möjligheter att bygga upp ekonomisk styrka främjas. Avsättningar till investeringsfonder stimuleras.

Ekonomiskt-socialt råd

Statsmakterna tar initiativ till ett ekonomiskt-socialt råd avsett för ömsesidig information och rådplägnung mellan representanter för regering och riksdag, kommunförbund, näringsorganisationer och löntagare samt experter. Rådets överläggningar skall i första hand avse:

- Åtgärder för tryggnad av en full sysselsättning.
- Försvar av penningvärdet.
- Stärkande av näringslivets konkurrenskraft.
- Arbetslivets krav ifråga om undervisning, yrkesutbildning och forskning.
- Utveckling av företagsdemokratien.

Arbetsmarknad och demokrati inom arbetslivet

Full sysselsättning som grund för personlig trygghet. Större personlig valfrihet genom möjlighet att välja arbetsuppgift.

- Arbetsmarknadspolitik skall underlätta för den enskilde att få arbetsuppgifter som med hänsyn till kunskaper, förmåga och anlag kan ge tillfredsställelse i arbetet. Män och kvinnor skall här ges lika möjligheter.
- Betyggande planering för att möta vikande sysselsättning med hänsynstagande till alla löntagargrupper.
- De äldre beredes större möjligheter att fortsätta i arbetslivet under betingelser som passar deras personliga förutsättningar.
- Förbättrad individuell anställningstrygghet. Tidsenlig arbetarskyddslagstiftning och intensifierad forskning till förebyggande av yrkessjukdomar.

Arbetstidslagstiftningen bör fastlägga de allmänna ramarna för en förkortning av arbetstiden och för semesterns längd. Inom dessa ramar skall frihet finnas till avtal på arbetsmarknaden om förläggning av arbetstid och semester med hänsyn till de anställdas önskemål och arbetets effektivitet.

Allt arbete har samma sociala värde. Företagsdemokratien inom alla företagsformer - samhälleliga, kooperativa och enskilda - bör fördjupas genom vidgad förhandsinformation och Intensivare samråd. Ökat medinflytande och därmed ökat ansvar för de anställda uppnås genom stegrat anspråkstagande av deras erfarenheter och kunskaper.

Organisationerna

Organisationernas fria ställning bevaras. Intresseorganisationernas naturliga krav på facklig solidaritet bör förenas med respekt för den enskilde medlemmens rätt till politisk frihet. Kollektiv anslutning till politiskt parti strider mot denna princip.

De i offentlig tjänst anställda tjänstemännen ges med andra löntagargrupper likvärdig förhandlingsrätt. Arbetsmarknadsnämnd inom den offentliga sektorn inrättas för att utan tvångslagstiftning förebygga samhällsskadliga konflikter.

Jord och skog

Ett ekonomiskt rationellt, fritt och självständigt jordbruk eftersträvas. Gränsskydd utan detaljregleringar som gör det möjligt för inom jordbruket verksamma att uppnå med jämförliga grupper likvärdiga levnadsvillkor. Beredskapskraven tillgodoses. Småbrukets, trädgårdsnäringsens och fiskets speciella problem skall beaktas.

Effektivare jordbruk med en god arrondering eftersträvas vid jordlagstiftningen och i de jordbrukspolitiska organens verksamhet.

En fortlöpande produktionsavvägning stimuleras för att utjämna överskott och underskott mellan olika grenar inom jordbruket med Inriktning på produkter för vilka priserna är konkurrenskraftiga med andra länders.

Samhällets åtgärder inom skogsbruket skall medverka till väl arronderade brukningsenheter. Reformerad lagstiftning som främjar frivilliga markbyten mellan och inom olika ägarekategorier. Arbetet inom skogsvården och den ytterligare utrustningen därav bör ske på sådant sätt att skogsbrukets konjunktürkänslighet dämpas och tryggare sysselsättning kan beredas.

Samverkan inom bondeskogsbruket underlättas.

Vidgad avdragsrätt vid beskattningen för produktionsfrämjande åtgärder.

Hänsyn bör tas till skogsbrukets transporttekniska problem vid planläggning av vägnätet. Vidgad skoglig och träkemisk forskning.

Den centrala skogliga administrationens resurser förstärker.

Samhällsplanering

Medborgarnas egen värdering av utkomstmöjligheter, bostads- och gemenskapsmiljö skall ligga till grund för samhällsplaneringen. Tvångsåtgärder för att dirigera befolkningsomflyttningar och företagslokalisering avvisas. Det demokratiska medborgarinflyttandet på samhällsplaneringens olika nivåer förstärkes.

Planorganen rationaliseras och ges tillräckliga resurser för att kunna motsvara samhällsutvecklingens krav. Forskning om urbaniseringsprocessens mekanik och följder på lång sikt. Folkminskningsområdets speciella problem uppmärksammas.

Samarbetet för ömsesidig information och vägledning mellan enskilda företag, näringslivets och arbetsmarknadens organisationer samt statliga, regionala och kommunala organ intensifieras med utgångspunkt från fortlöpande studier av utvecklingens förlopp och tendenser. Bättre balans eftersträvas mellan å ena sidan arbetskraftens rörlighet och å den andra företagens lokalisering. Stimulans till rationell verksamhet inom områden, där eljest arbetslöshet och underutnyttjande av enskilda och offentliga anläggningar uppkommer, lämnas inom den ram som är samhällsekonomiskt motiverad. Vid företagsnedläggelser och omlokalisering måste det sociala ansvaret gentemot anställda beaktas.

Efter dessa riktlinjer och under angivet samarbete utformas det allmännas planering för bostadsförsörjning, kommunikationer, skolor och serviceanordningar för att förebygga uppkomsten av stockningssituationer inom folkökningssområden och underlätta en anpassning till förändrade förhållanden inom folkminskningsområden.

Bostadspolitik

Rätten till bostad efter fritt val och på valfri ort förverkligas genom en fungerande bostadsmarknad karaktäriserad av tillräcklig försörjning med goda bostäder.

- Bostadsbyggandet stegas fortlöpande tills bristen avskaffats. Föråldrade bostadsområden saneras. Pietetsfull vård av kulturmiljöer.
- Bostadssparande i förväg för eget hem eller bostadsrätt och amorteringssparandet inom bostadssektorn uppmuntras. Bostadslån med skydd mot penningvärdets fall införes för att stimulera kapitalbildningen för bostadsändamål.
- Med ledning av det fria konsumtionsvalet ökas i erforderlig utsträckning produktionen av egna hem och andra småhus. Förutseende region- och detaljplanering för att trygga tillgången på mark och uppkomsten av goda bostadsmiljöer.
- Hyresregleringen avskaffas i takt med bostadsbristens avveckling. Besittningsskydd mot oskäliga uppsägningar.
- Intensifierad målforskning för att begränsa byggnadskostnaderna. Kostnadspressande konkurrens inom bostadsproduktionen stimuleras.
- Familjepolitiken och den bostadssociala politiken utformas för att säkra en god ställning för barnfamiljerna på bostadsmarknaden. Särskilda åtgärder för att lösa de handikappades och mindre bemedlades bostadsproblem.

Samhällets förvaltning och företagsamhet Samhällets förvaltning skall präglas av sakkunnighet, övöld och effektivitet. Offentlighetsprincipen hävdas. Konstitutionella former skapas för verkningfull kontroll över samhällelig företagsamhet. Samhället bör icke driva affärsverksamhet på områden som lika väl kan skötas av enskilda. I särskilda monopolsituationer eller då sociala skäl talar härför kan offentlig företagsamhet vara motiverad. När skälen för sådan offentlig verksamhet bortfaller bör den upphöra. I de fall offentlig och enskild företagsamhet verkar på samma marknad skall konkurrensvillkoren hållas likvärdiga.

Kommuner och stat

Kommunal självstyrelse är ett oundgängligt inslag i vår demokrati.

Rationell länsindelning. Under frivilliga former eftersträvas arbetsdugliga kommunala enheter som kan tillförsäkra den enskilde god standard och effektivitet i den kommunala verksamheten. Med ledning härav anpassas uppgifternas fördelning på stat, landsting och kommun.

Medborgarnas möjligheter att vinna inblick i och påverka det kommunala arbetet underlättas, bland annat genom inrättande av kommundelsråd.

Stötande olikheter i kommunernas ekonomiska möjligheter att fullgöra sina uppgifter utjämnas genom statliga åtgärder.

Kommunikationer Samhällsplanering för hög trafikkapacitet och en rationell utveckling av det samlade kommunikations- och transportväsendet. Hänsyn tas till trafiksvaga områdens behov.

Skyndsamt uppbyggnad av vägar och broar för att svara mot motortrafikens växande krav på snabbhet, säkerhet och lastförmåga.

Smidig anknäpning till kontinentens vägväsende eftersträvas.

Kraftfulla insatser för att tränga tillbaka trafikolyckorna. Förstärkt trafiksäkerhetsforskning. Skärpta krav på trafikmedlens säkerhetsutrustning. Ökad upplysning i trafiksäkerhetsfrågor under medverkan av

Motororganisationerna.

Trafikflygets utveckling främjas.

Konkurrens på likvärdiga villkor mellan olika transportmedel. Statliga regleringar eller skatter får icke dirigera avvägningen mellan, olika transportgrenar.

Naturvård, fritid och friluftsliv

I Behovet av avkoppling från ett pressande vardagsarbete ställer ökade krav på möjligheterna till friluftsliv och resor. Fritidsområden och kommunikationer till dessa måste, säkras i tid. Förutseende regional och kommunal planering av områden för fritidsbebyggelse.

Naturen får ej utarmas genom vårdslöshet och obetänksamhet. Allemansrätten är en värdefull tillgång vars innebörd bör preciseras för att med ansvars känsla kunna brukas av allmänheten.

Landskapsvård och naturvård ges ökade resurser.

Vaksamhet mot överdriven exploatering. Fler nationalparker och naturparker. Fridlysnings av fågelsjöar och förbättrad vilt och fiskevård.

Krafttag för förbättrad vattenvård. Turistväsendet främjas. Nykterhetspolitik

Arbetet för ökad nykterhet och bekämpandet av alkoholskadorna är uppgifter av första rang. Bruket av rusdrycker tillbakatränges genom

upplysning, lagstiftning och en med hänsyn till nykterhetseffekt och inkomstutveckling avvägd beskattning.

Framställning av alkoholfria drycker som konkurrerar med rusdryckerna främjas.

Vinstintresset inom alkoholhanteringen hålles under noggrann övervakning. Nykterhetsorganisationernas verksamhet stödes.

De vuxnas plikt att verka som ungdomens föredöme framhäves.

En utveckling i riktning mot spritfri offentlig representation främjas.

Skolans nykterhetsundervisning inriktas på helnykterhet om välmotiverad norm i ungdomsåren då bestående levnadsvanor grundlägges.

Helnykterhet i trafiken.

Energisk kamp mot olaglig rusdryckshantering. Intensifierad forskning kring alkoholproblemet.

Nykterhetsvården anknytes närmare till sjukvård och arbetsvård. Alkoholkliniker inom sjukhusen. De polisiära ingreppen mot ordningsstörande fylleri kompletteras med medicinsk behandling av fallen.

Konvalescent- och inackorderingshem. Miljösanering och uppföljande eftervård.

Socialförsäkringar

Med stigande välförstånd för de friska och arbetsföra följer skyldigheten att under beaktande av skiftande behov fortgående förbättra den sociala tryggheten vid sjukdom, havandeskap, yrkesskador och invaliditet, vid dödsfall som försämrar familjens försörjning, under arbetslöshet och på ålderdomen.

• Sjukförsäkringen med tillhörande moderskapsförsäkring, folkpensioneringen och tilläggspensioneringen med däri ingående familje- och invalidpensionering samordnas i detta syfte till ett enhetligt socialförsäkringssystem.

- Den övre inkomstgränsen för sjukförsäkringen lyftes successivt till samma belopp som det för tilläggs pensioneringen gällande.
- Invaliditetsprövningen skall ske efter liberala regler med hänsyn till den enskilda människans situation.
- Effektiv arbetslöshetsförsäkring som beaktar nu oskyddade grupperns behov.
- Folkpensionärerna skall garanteras andel i den framtida standardstegringen.

Samhällets människovård

Inom samhällets människovård skall ändamålsenligt utrustade institutioner stå till förfogande för att vetenskapens rön snabbt skall komma de vårdbehövande till godo. Det ökade behovet av rådgivning i personliga angelägenheter uppmärksammas.

En hög vårdstandard förutsätter tillräcklig och välutbildad personal. Därför krävs krafttag för en förbättring av personalläget genom:

ökad utbildning, konkurrenskraftiga löner, arbetsstimulerande skattereformer, arbetsbesparande rationaliseringar, ökad tonvikt på öppen vård, deltidstjänster, fler daghem och förskolor.

Hälsa- och sjukvård

Förebyggande hälsokontroll ges allt större utrymme inom en förstärkt hälsovård.

Kampen mot de stora folksjukdomarna hjärt- och kärlsjukdomar, psykiska, reumatiska och allergiska sjukdomar samt cancer och sockersjuka - föres med ökad styrka.

En kraftig ökning av de vetenskapliga resurserna för bekämpande av åldrandets sjukdomar. Lägre kostnader eftersträvas för patienten i öppen vård för att därigenom avlasta den för samhället dyrbara slutna sjukhusvården och minska sjukhusens väntelistor.

Infektionssjukdomarna orsakar förluster för enskilda och samhälle som motiverar motåtgärder på bred front.

Stresstendenserna i den moderna livsmiljön motverkas genom yrkeshygieniska åtgärder och yrkesmedicinsk forskning.

Upprustning av barn- och ungdomspsykiatrin. Näringsforskning och upplysning om kostvanornas betydelse.

Folktandvården effektiviseras. Tandvårdskostnaderna ersätts av sjukförsäkringen.

Åtgärder mot luft- och vattenföroreningar samt buller.

Arbetsvård, partiellt arbetsföra och handikappade

Människor med fysiskt eller psykiskt handikapp skall så långt detta är möjligt beredas tillfälle till meningsfullt arbete och självförsörjning. Deras merkostnader för att kunna föra ett med andra människor likvärdigt liv i arbete och hem bör i huvudsak bäras av det allmänna.

Härför krävs samverkande ansträngningar genom skola och yrkesutbildning; vårdinstitutioner och arbetsmarknadsorgan samt bostadsplanering.

Särskilda stödåtgärder vidtages för att hjälpa alla grupper av handikappade. Skattelagstiftningen bör medge rättvisa avdrag för de extrakostnader, som uppstår. För dessa medborgare.

- Arbetsforskningen skall uppmärksamma de handikappades problem.
- Bättre samordning inom arbetsvården mellan medicinsk och yrkesmässig rehabilitering. Stark förbättring av de medicinska, psykiatriska och andra resurser som behövs för bättre arbetsträning och effektivare arbetsanskaffning.
- Vidgade rehabiliteringsåtgärder genom sjukvård och sociala organ utan dröjsmål för att återföra den vårdbehövande till arbetslivet. Systematisk efterkontroll.
- Den skyddade verksamheten utbyggs: Stat och kommun bör föregå med gott . exempel i fråga om anställning av partiellt arbetsföra och personer utan fullständigt friskintyg.

Åldringsvård

Ingen skall behöva åldras under fruktan för att icke få del av medmänsklig omtanke och tillfredsställande vård.

Den öppna: åldringsvården utbygges genom ökad hemhjälpverksamhet och hemsjukvård, som ger de gamla större möjlighet att stanna kvar i sin hemmiljö.

Anhöriga stimuleras att ta sig an sina åldrande familjemedlemmar. Bostadspolitiken inriktas på att skaffa de äldre lämpliga bostäder.

Arbetstillfällena skapas ökad utsträckning för de äldre som så önskar. Skattereglerna får inte utformas så att arbetslusten hämmas. Sysselsättnings- och bildningsterapi såväl i hemmiljö som på institutioner.

Den slutna åldringsvården utbygges och differentieras efter de skilda krav som en god behandling av åldrandets sjukdomar ställer.

Kriminalvård

Kriminalvården skall präglas av fasthet och humanitet:

Unga lagöverträdare skall i princip omhändertas av barnvården.

Frivården vidgas och förses med personal med god specialutbildning. Frivilliga krafters medverkan stimuleras.

De intagnas arbete inom anstalterna inriktas såvitt möjligt på arbetsmarknadsmässiga villkor såväl i fråga om prestationer som avlöning. I motsvarande mån åläggs de ansvaret för betalning av egna och familjens levnadsomkostnader. Kriminalvården skall eftersträva att ge terapeutisk omsorg och kulturella impulser. Anpassning till frihet och arbete under systematisk samverkan mellan kriminalvård, arbetsförmedling, nykterhetsvård och socialvård.

I görlig mån skall lagöverträdare ersätta den som lidit skada genom brottet.

Intensifierad kriminologisk forskning för att skapa underlag för en effektiv och rationell kriminalvård.

Barna- och ungdomsvård

Barna- och ungdomsvården skall i främsta rummet vila på förebyggande åtgärder med hjälp av hem, skola, föreningsliv och kommunala myndigheter.

Kvantitativ och kvalitativ upprustning av ungdomsvårdsskolorna. Ökade resurser för tillsyn, undervisning och utbildning samt differentiering av vården. Välutrustade undersöknings- och utredningshem.

Anstalterna ges hemkaraktär. Den psykiska barns- och ungdomsvården upprustas.

Yrkesövervakare med specialutbildning för svårare fall. Fosterhem i stället för anstaltsvård där detta är möjligt. Skälig ersättning för dessa betydelsefulla sociala insatser.

Genom en målmedveten liberal reformpolitik bygges ett bättre samhälle.